

Austatud lugeja!

Võlaõigusseadust, mis jõustus 1. juulil 2002, võib iseloomustada kui seadust, mis sisaldab hulgaliselt õiguslikke transplantaate ehk siirikuid teistest Euroopa õigussüsteemidest. Käesolevas Juridica numbris arutletakse selle üle, kuidas võlaõigusseadust rakendada, analüüsitakse üksikute õigusinstituutide dogmaatikat ja nende sobivust meie õigussüsteemi, aga samuti juba ilmnunud puudusi ning probleemseid kohti. Veel on tegemist üleminekuühiskonnale iseloomuliku olukorraga, kus kirjutatud õigus on oluliselt ees ühiskonna üldisest arengust ja seaduse surve sotsiaalsele käitumisele suur. Seetõttu on mõistetav mure, kuidas uut seadust tõlgendatakse, milline sisu antakse selles sisalduvatele reeglitele ja kas seaduse rakendamine viib õiglasele lahendusele.

Õigussiirete edukus sõltub sellest, kas ühiskond on valmis uuendusteks, kas tuntakse nende järele vajadust, millised on varasemad ajaloolised kogemused, ja seaduse rakendajatest. Õiguse uuendamise kaudu sotsiaalsete muutustate saavutamine ei sõltu loomulikult ainult juristide valmisolekust uut seadust õigesti rakendada, vaid ka reguleeritavate ühiskondlike suhete osaliste valmisolekust oma käitumist muuta.

Võlaõigusseaduse kehtestamisega on oluliselt kasvanud n-ö pehme õiguse ja lahtiste standardite osatähtsus võlasuhete reguleerimisel. Sellest tulenevalt jääb õiguse sisustamine paljus kohtupraktika ülesandeks ja seaduses sisalduvate õigussiirete tegelik toime meie õigussüsteemis võib ilmneda alles pikema ajal jooksul. Vabadus otsustada tähendab ka vastutust oma otsustuste eest. Marju Luts on oma artiklis tabavalt leidnud, et see, kas ja kuivõrd me tahame oma uut eraõigust sisustada eelkõige individuaalset vabaduse printsiipi arvestades, sõltub eelkõige meist endist. Täpsemini: iga üksiku valmisolekust oma vabadust vastutustundeliselt teostada ning juriidilise nõustaja ja otsustaja valmisolekust ja professionaalsest võimest vabadslikult mõistetud eraõigust edendada.

Õigus peab olema midagi, mis töötab. Kas võlaõigusseadusesse võetud õiguslikud transplantaadid toovad kaasa sellise käitumise nagu õiguskorras, kust need on üle võetud, seda näitab tulevik. Õiguse mõiste ei piirdu ainult ühtlustatud reeglitega ja reegli tegelik tähendus ei tulene reeglist endast, vaid on kultuuriliselt ja ajalooliselt determineeritud. Reegli tähendus tuleneb keelest, moraalist, traditsioonidest või kultuurilisest ambientsist, mis kõik koostoimes viivad reegli aluseks olnud kontseptsiooni mõistmiseni. Reegli ülevõtmisega ja isegi selle tähenduse mõistmisega ei pruugi automaatselt kaasa tulla see, mis on reegli taga ja reegli tähendus ei ole nii lihtsalt ülekantav ühest õigussüsteemist teise kui reegel ise.

Ehk aitavad järgnevad artiklid paremini mõista seda, mis on ülevõetud reeglite taga ja kuidas neid reegleid praktikas rakendada. Lõpetuseks tahaks soovida tarkust seaduse tegeliku sisu kujundamisel, et võlaõigusseadus ei täidaks mitte ainult formaalset Euroopa õigussüsteemides tunnustatud reeglite ühtlustamise eesmärki, vaid ka õiguse laiemaid sotsiaalseid funktsioone.

Irene Kull